

Felszín alatti vizektől függő ökoszisztémák vízigénye és állapota a Nyírség és a Duna-Tisza köze példáján keresztül

**XXI. Konferencia a felszín
alatti vizekről**
2014. Április 2-3.
Siófok

**Biró Marianna
Simonffy Zoltán
Ács Tamás**

MTA ÖK ÖBI, Vácrátót
BME, Vízi Közmű és Környezetmérnöki Tanszék

FAVÖKO vízigeny – új módszer

VGT-ben számított vízigenyek a módszer robusztussága miatt

- ugyan alkalmasak a biztosan jó v. biztosan gyenge állapotú víztestek kiválasztására;
- de pontosításra szorulnak a „billegő” víztestek esetén

szükség van egy megbízhatóbb becslést adó módszerre, ami

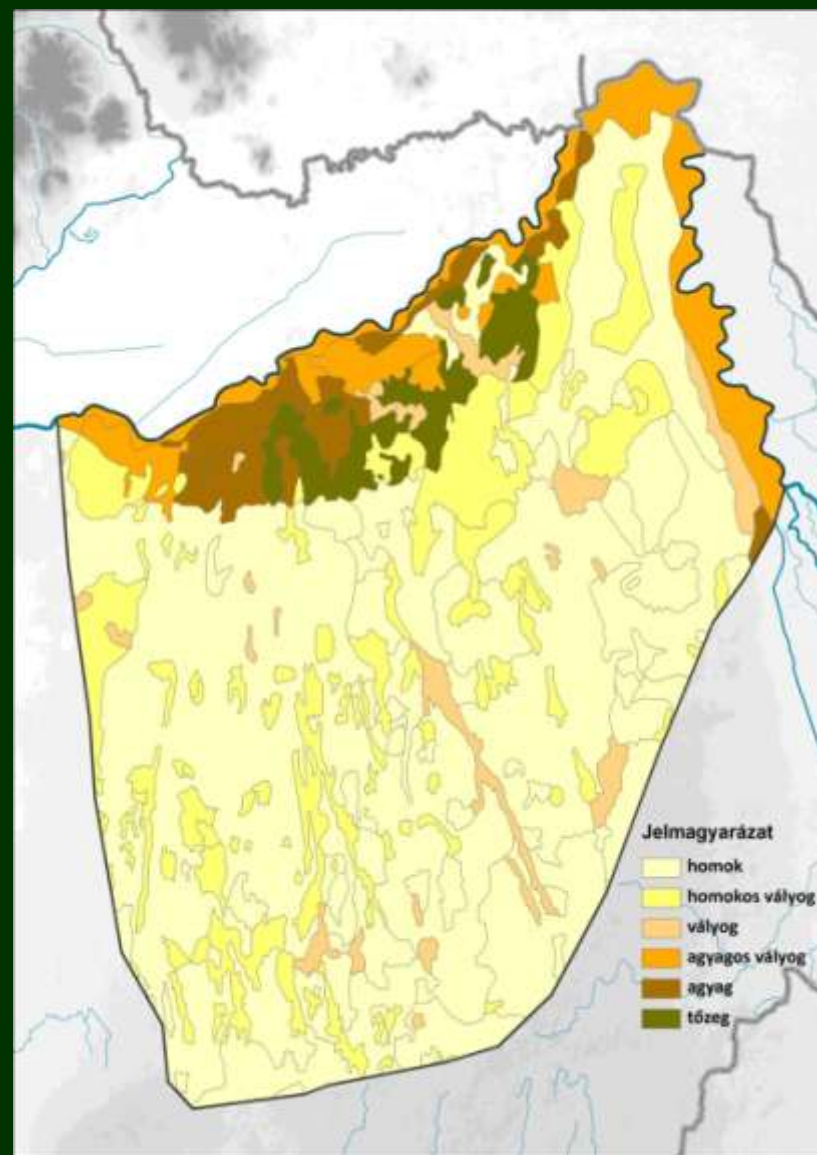
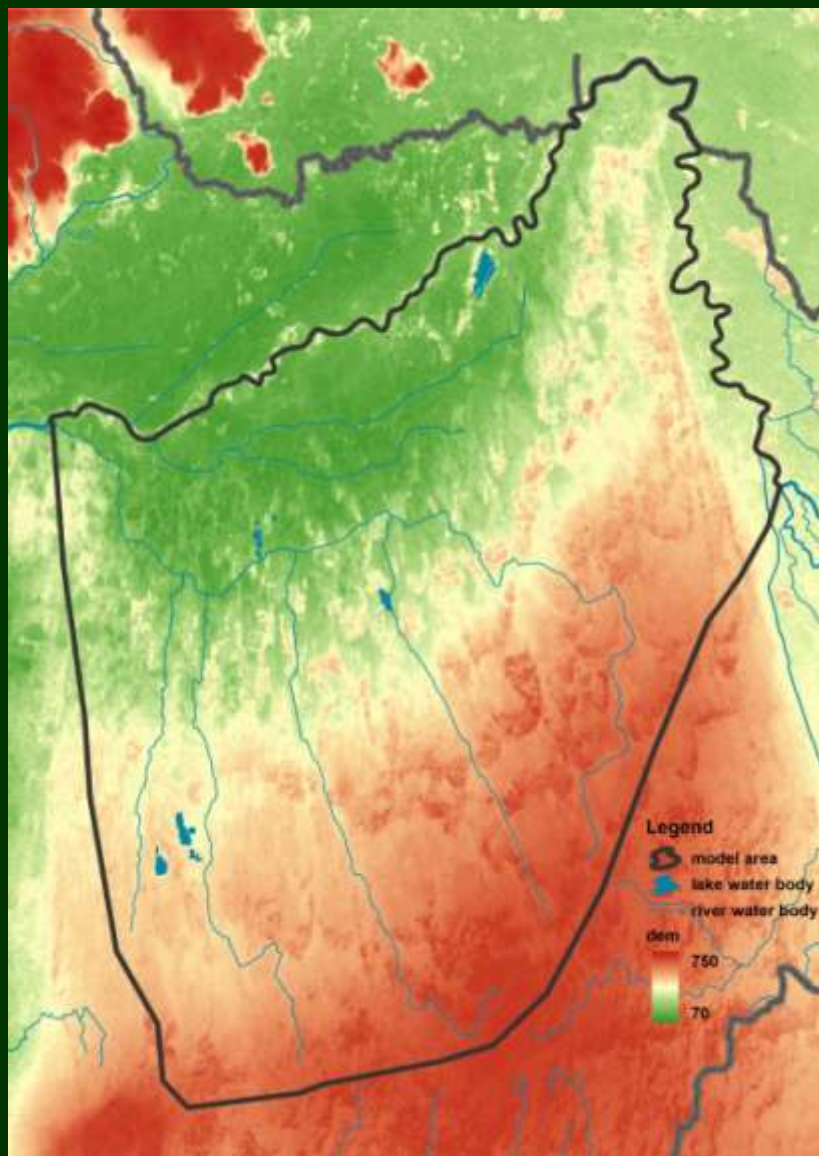
- figyelembe veszi az élőhelyek sajátosságait és
- a lokális hidrológiai folyamatokat;
- kiterjeszhető – lokális és víztest lépték összehangolható

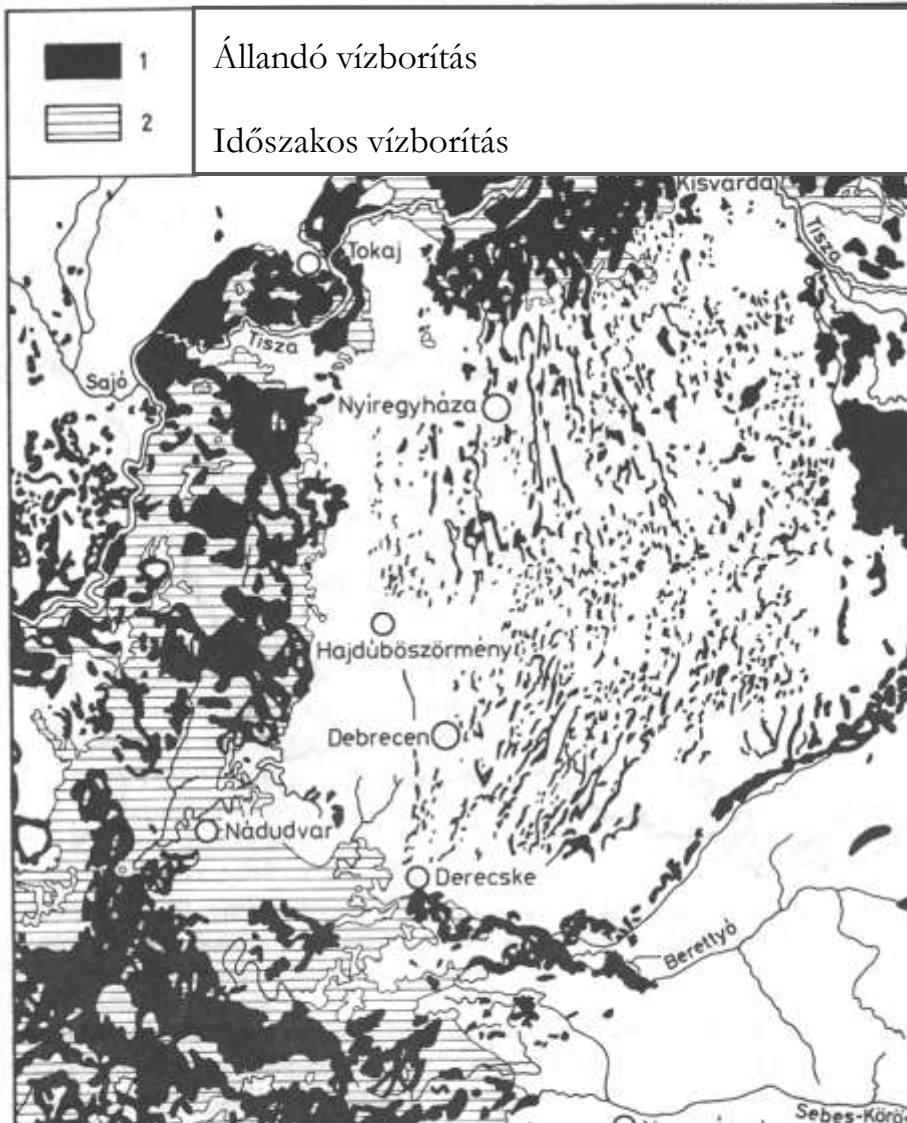
mintaterület: Nyírség, mert

- FAV szempontból „problémás” terület
- sokféle FAVÖKO található;

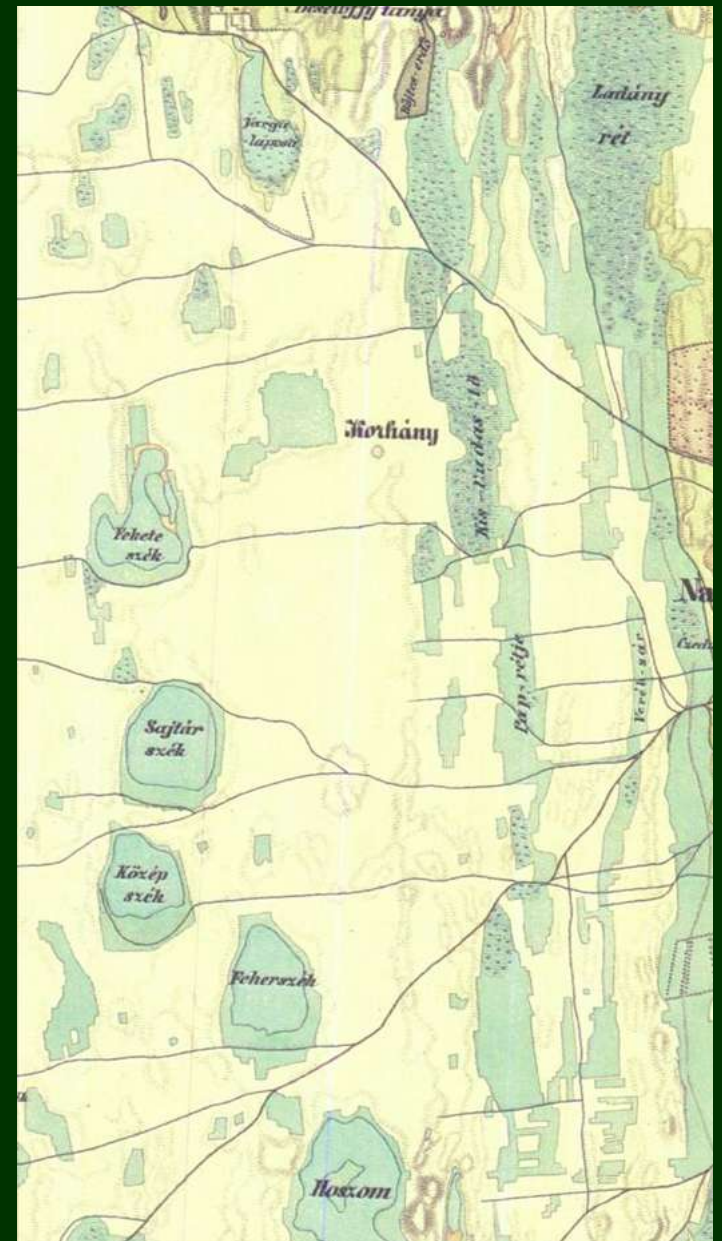
Nyírség mintaterület

Múlt

A Nyírség és környéke természetes vízrajza
forrás: Frisnyák 1992 (Borsy Z. nyomán)

Nagykálló környéke (1860-as évek)
forrás: II. Katonai Felmérés

Jelen

Nagy-Vadas szikes tó

gősön

Reális cél:
fennmaradt FAVÖKO-k megőrzése

Meghatározandó:
vízigényük, a talajvíz elfogadható állapota

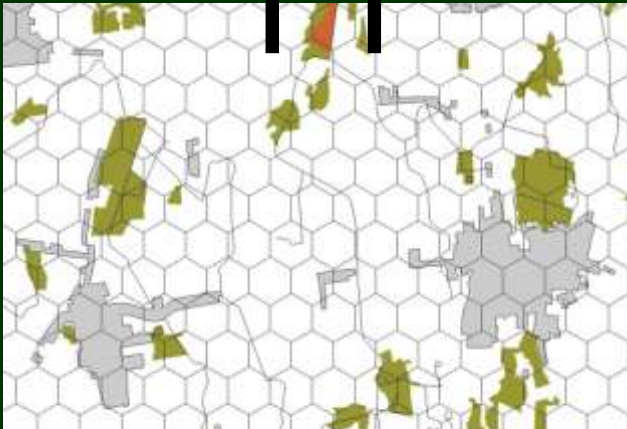
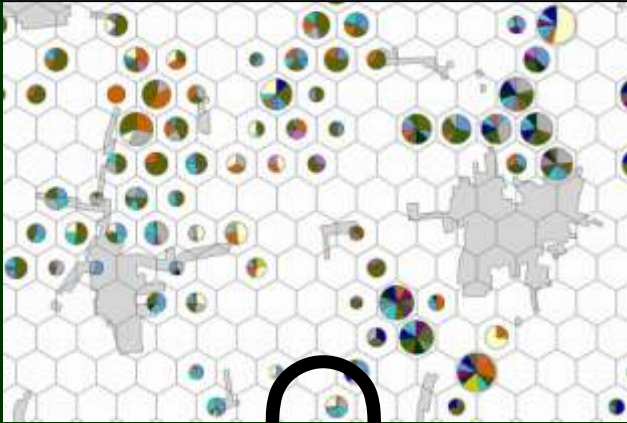

Alapadat:
FAVÖKO-k elhelyezkedése, típusaik

FAVÖKO térképezés – ÖBKI

MÉTA adatbázis (forrás: ÖBKI)

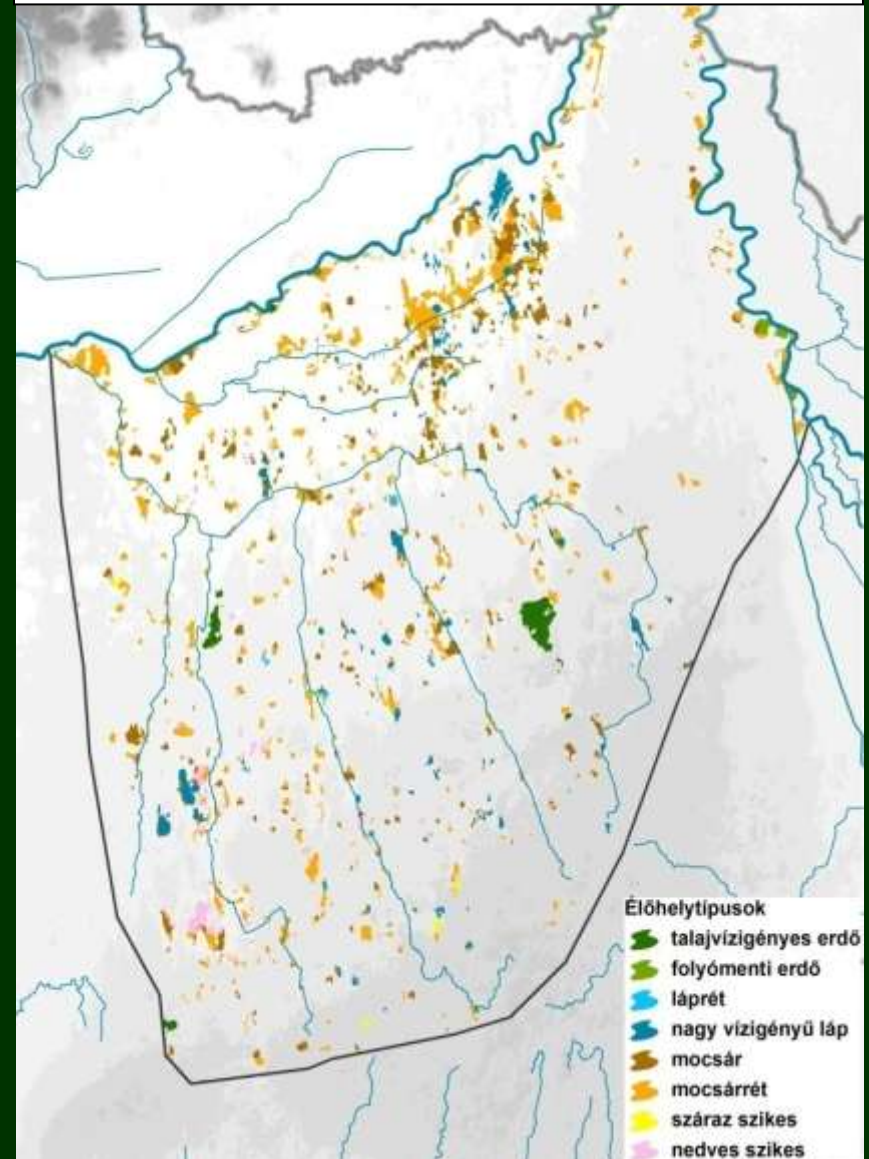

CORINE a MÉTA hálón

helyszíni
információk

FAVÖKO térkép élőhely típusonként

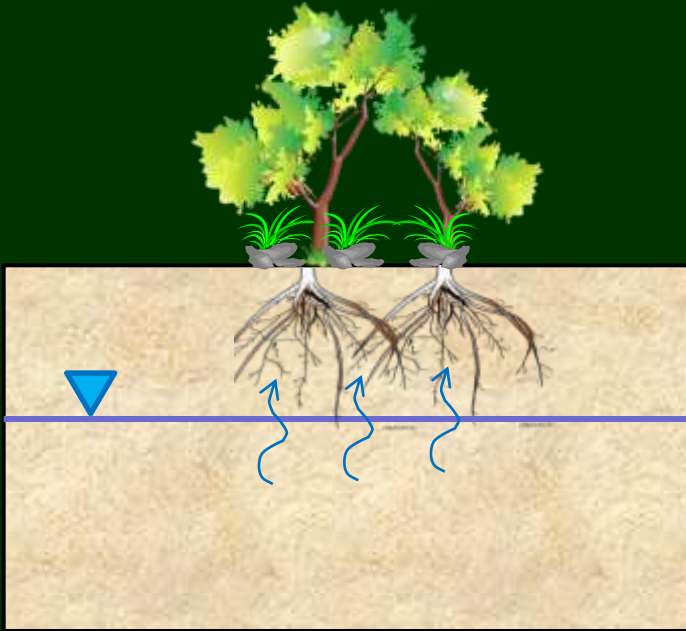

FAV állapotára vonatkozó kritériumok

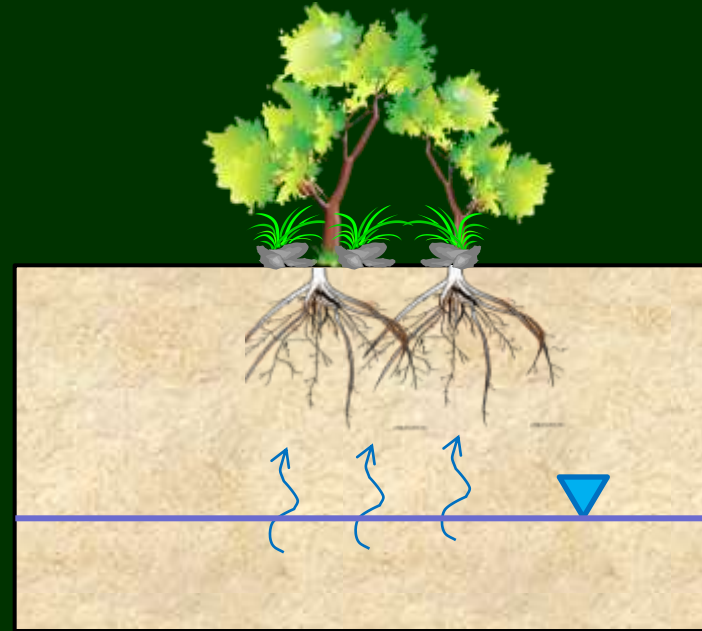
Élőhely típusa	ÖBKI által meghatározott kritériumok		
	Tavaszi vízállás maximuma [cm a terephez viszonyítva]	Nyári vízállás minimuma [cm a terephez viszonyítva]	Éves menet
mocsár	50/100	-30	tavaszi vízborítás, egész évben telített
mocsárrét	5/50	-150	tavasszal felszíni/felszínközeli víz, nyáron lehet mélyebben
nagy vízigényű láp	50/100	-30	az év zömében felszíni vízborítás egész évben telített
láp rét	-30/-50	-80	az év zömében víztelített
nedves szikes terület	50/100	-30/-50	erősen ingadozó
száraz szikes terület	-10	-150	
talajvízigényes erdő	-50/-200	-200 alatt	

Lokális vizsgálat

természetes állapot
táplálás = igény

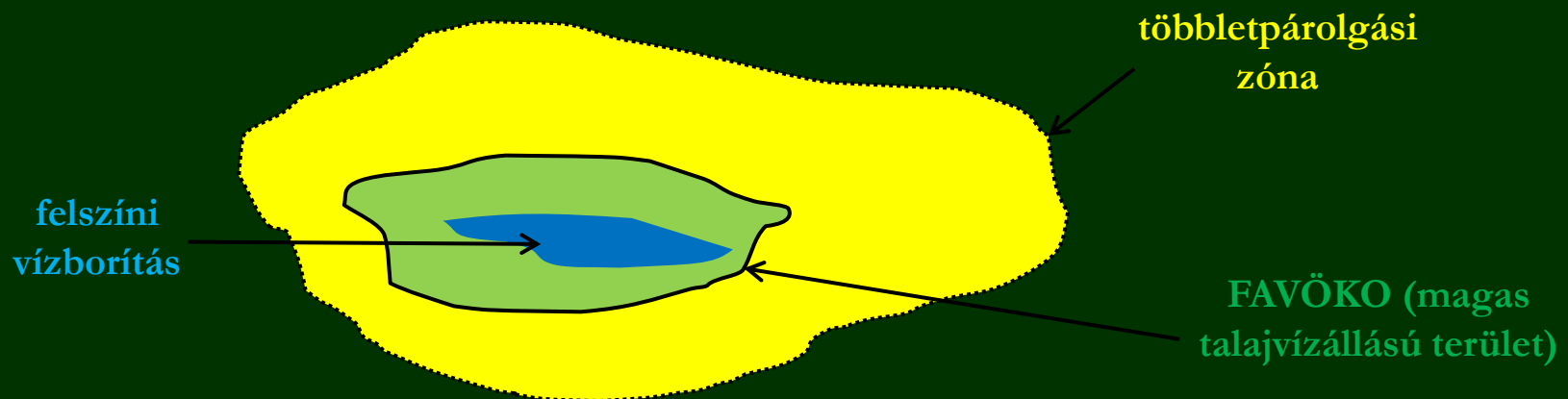
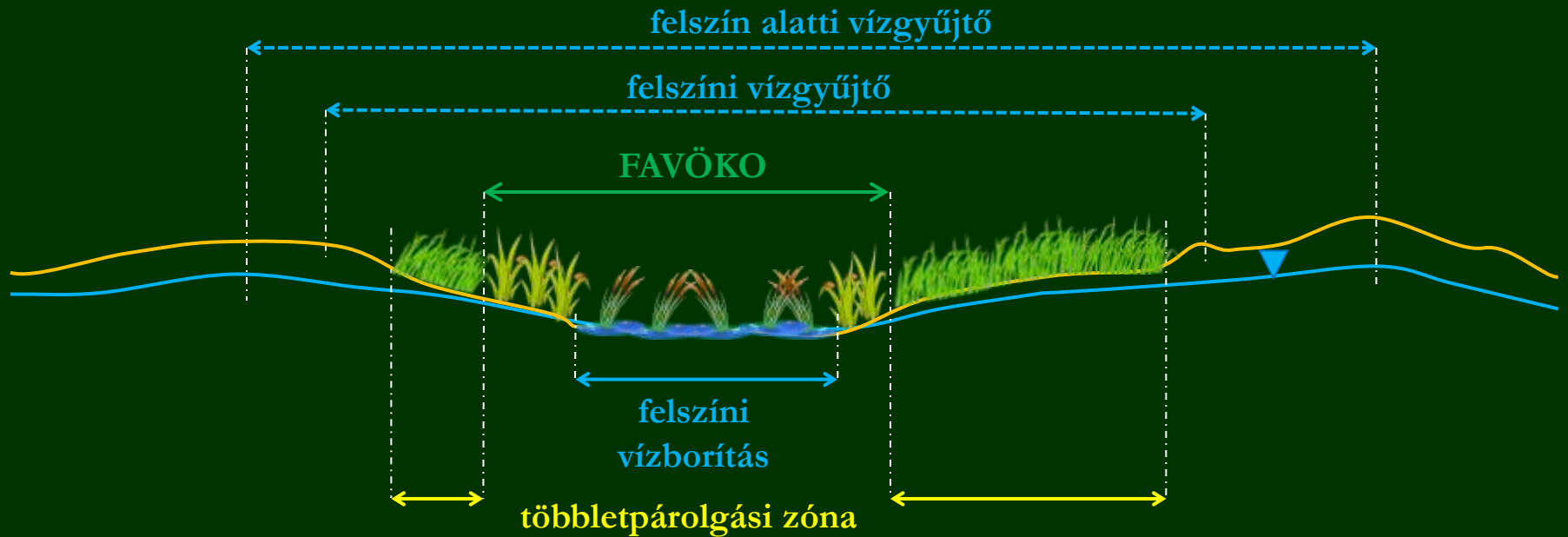

módosított állapot
táplálás < v. = igény

- víztermelések élőhelyre gyakorolt hatásának értékelése, amihez szükség van:
- az élőhely típusának és FAV-tól való függésének ismeretére
 - a talajvíz szintjének és vízjárásának ismeretére (mérések, talajvízszint térkép – pl. GSGW)

Módszer kiterjesztése – bottom-up megközelítés

Módszer kiterjesztése – bottom-up megközelítés

Víztest szinten a FAVÖKO vízigény sokéves, átlagos, vízhozamban kifejezett érték

Lokális FAV állapotára vonatkozó kritériumok alapján átlagos, kritikus talajvízállás a FAVÖKO területére

Élőhely típusa	Kritikus talajvízállás [m terep alatt]
mocsár	0.2
mocsárrét	0.7
nagy vízigényű láp	0.2
láprét	0.6
nedves szikes terület	0.2
száraz szikes terület	0.8
talajvízigényes erdő	1.5

Felszín közeli kritikus talajvízszintek

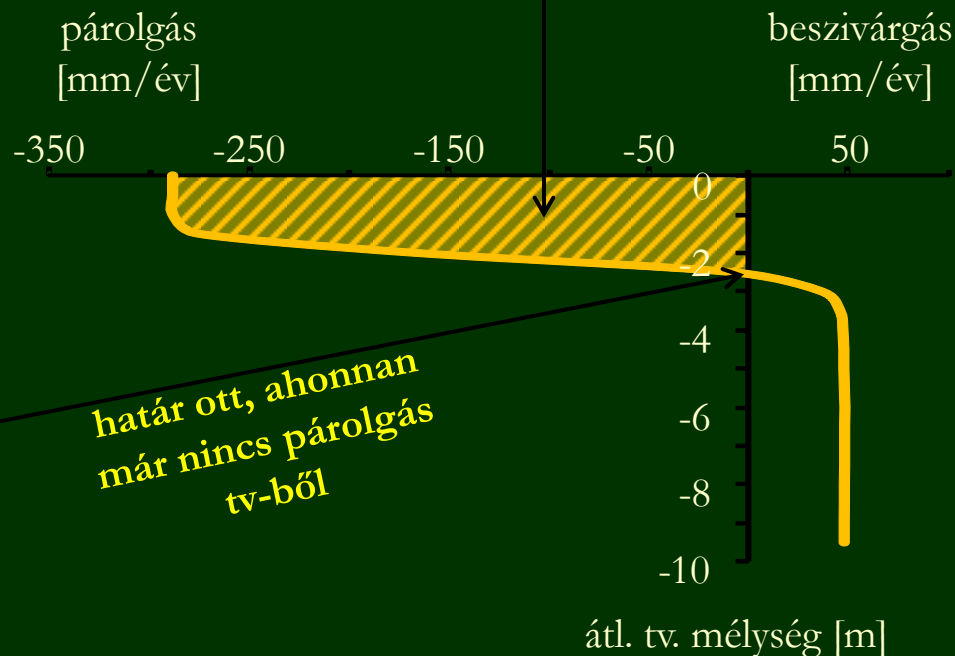
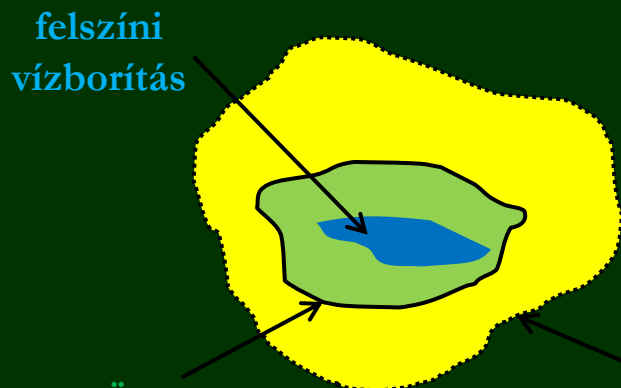
Víz oldalról nem korlátozott

Felszíni hidrológiai viszonyokból számítható a vízigény

Módszer kiterjesztése – bottom-up megközelítés

Részterületek	Becsült terület aránya	Becsült fajlagos vízigény (q)
Felszíni vízzel borított mag	Függ az élőhely - típusától - méretétől - alakjától - elhelyezkedésétől	$ETP - P - LF$
Magas talajvízállású ter.		$ETP - P$
Többletpárolgási ter.		$\frac{2}{3} * (ETP - P)$

FAVÖKO (magas talajvízállású terület)

többletpárolgási zóna

Módszer kiterjesztése – bottom-up megközelítés

Élőhely jellemzői
alapján
részterületek aránya

Részterületek nagysága
élőhelyenként (A_{ij})

FAVÖKO térkép
típusonként, teljes
területtel

Fajlagos vízigény élőhelyenként és
részterületenként (q_{ij})

$$\text{ÖVI} = \sum (A_{ij} * q_{ij})$$

i: egy FAVÖKO, j: részterület

1961-1990-es időszakra

$$\text{ÖVI} = \underline{38} \text{ Mm}^3/\text{év}$$

VGT – top-down megközelítés

FAVÖKO-típus	Terület	Fajlagos vízigény	Megjegyzés
források által táplált vízfolyások	Egyedi kijelölés	Az adott vízfolyásra megállapított ökológiai kisvíz szorozva egy egyenlőtlenségi együtthatóval	Ökológiai kisvíz: felszíni víztestekre megállapított érték Egyenlőtlenségi együttható: kis és közepes forráshozam aránya vízkivétel idején
alaphozam által táplált vízfolyások	Típus szerinti kijelölés	u.a.	Ökológiai kisvíz: u.a. Egyenlőtlenségi együttható: kis és közepes vízhozamhoz tartozó alaphozamok aránya
sekély tavak			
hátsági vizenyős területek			
magas talajvízállású síkvidéki területek			Kritikus talajvízállás: ahonnan a gyökérszóna még számottevő utánpótlást kaphat (a növényzet és a talaj függvénye)

$$\text{ÖVI} = \sum (A_i * q_i)$$

i: FAVÖKO típus

1991-2000-es időszakra

$$\text{ÖVI} = \underline{38} \text{ Mm}^3/\text{év}$$

Következtetések

- Megfelelő felbontású FAVÖKO térkép és típusokhoz rendelt kritériumok alapján lokális vizsgálatok
- Bottom-up megközelítéssel, GIS eszközökkel megbízhatóbb vízigény becslés
- Alkalmazás: először célszerűen ott, ahol értékes FAVÖKO-k vannak FAV mennyiségi probléma van v. „billegő” a víztest a mennyiségi állapot szerint